

مذاکرات روز شنبه

پانزدهم شهر دیقده الحرام دارالشورای ملی

رئیس - البته از آمدن وزراء مسبق شدیدی که دو ساعت قبل آمده بودند که ببینند مجلس بجه قسم اطمینان حاصل میکند که بعداً اینطور وقایع مخالف قانون روی نهد و این وقایع هم که در این چند روزه مخالف با قانون اساسی رخ داده بود کمیسیون مجلس یکی یکی حالی کردند و آنها هم تصدیق نموده و رفتند حضوراً عرض کرده و طوری اطمینان بدهند که باعث امیدواری باشد و هیأت کاری نداریم خوب است شروع شود بقرائت قانون انطباعات.

آقامیرزا ابوالحسن خان - جناب رئیس اینکه فرمودید وزراء آمده بودند این وزراء هنوز معرفی نشده اند و ما هنوز آنها را سمت وزارت نمی شناسیم.

رئیس - بلی هنوز معرفی نشده اند ولی وزرای آتی هستند و چند نفر هم از وزرای قدیم بودند.

ادیب التجار - آ یادر کمیسیون مجلس ترتیبی گفتند بوزراء که موافق آن ترتیب اطمینان فراهم بیاورند.

رئیس - بلی ترتیبی گفته شده که طوری اطمینان بدهند که هم قوی و هم قملی باشد که دیگر اینگونه واقعات اتفاق نیفتد.

وکیل الرعایا - آرزو مندیم که انشاء الله تعالی از امروز بید ایران ترقی بکند که ما خیلی معتادیم بمردمان یا علم کافی صحیح و چندی ایران زحمت کشید تا یک نفر مثل مرحوم میرزا تقی خان انابک پرورید آخر دیدید که فدای هوای نفس چگونه اشخاص شد.

در چندی بعد از این عهد مردمان صحیحی پیدا شدند از جمله آقای علاءالدوله که دوشیز و آنجا ها کاری کرد که بوی تمدن از ایشان مر آید و جناب ناصرالملک با آن علم و کفایت و درستی اگر بنا باشد اینطور اینگونه اشخاص فدای هوای نفس هر کسی بشوند دیگر چه اطمینانی برای ما خواهد بود **رئیس** - انشاء الله امیدواریم که دیگر بعدها اینطور اتفاقات نیفتد و باید کاری کرد که اینگونه وقایع مکرر نشود.

آقامیرزا حسین طیب - آقای علاءالدوله کی می آید.

رئیس - چون باختیار خودشان رفتند معلوم نیست کی خواهد آمد.

وکیل الرعایا - بنده میدانم که خواهند فرمود باختیار خود رفته اند ولی اختیاری بود که در آن مجبور بودند و باید عرض کنم که ما دیگر نمی توانیم مالیه این مملکت را بدست هر کس بدهیم.

میرزا ابوالحسن خان - از فراریکه معلوم شد شاهزاده ثقه السلطنه مرحوم شده از وکلای محترم مجلس و نیکخواه ملت بوده اند مجلس خیلی

از این مصیبت اظهار تأسف میکند

رئیس - بلی درحقیقت اینطور است شاهزاده یکی از وکلای محترم خیرخواه بوده اند اما افسوس که این واقعه در این چند روزه اتفاق افتاد که وکلا نتوانستند در تشییع جنازه و مجلس فاتحه ایشان حاضر شده اسف خود را اظهار نمایند و همچنین مجلس از مصیبتی که بجناب بعراالعلوم وارد آمده است خود را شریک و سهیم میدانند.

میرزا ابوالحسن خان - بلی در این مورد تمام اعضاء مجلس مقدس در این مصیبت با جناب بعراالعلوم شریک و سهیم هستند.

آقامیرزا فضلعلی آقا - در عالم خبلی صدمات هست که بانسان رخ میدهد و در ضمن او فواید کلی هست و این صدمه که بملت در این چندروزه وارد آمد طوری خود را آماده کرده و بانطور که می بینید مسلح گشته و قوه خود را معلوم کردند بایک کمالات و نجابت و شجاعتی که ابدأ جزئی چیزی که مخالف نظم و ترتیب باشد دیده نند این یک فائده بود که عاید گردید یکی هم آنطرف یک قوه داشت که شاید بتواند بواسطه تکثیر بعضی ها صدمه باین اساس مقدس بزنند این تکثیر را کرده و این قوم را هم برورزاده اما اثری نبخشید این هم یک فائده بود که عاید شد و امیدواریم بدها هم از این ها فائده ببریم.

حاجی سید عبدالحسین شهشاهی - این واقعه برخلاف قانون مشروطه واقع شده و زوار رفتند که بطور بد ما اطمینان بدهند قول بگیرند ولی عرض میکنم الایمان باجوارح یعنی ایمان هر کس از جوارح او پیدا میشود که بجه نحو ایمان آورده است گمان میکنم که ملت بیچاره با این وقایع که اتفاق افتاده است اطمینان پیدا نکنند اگر بخواهند اطمینان بدهند اول باید آنچه واقعه شده جبران کنند یعنی آنهایی که تعدید شده اند برگردانند و هر چه برخلاف واقعه شده جبران شود چون معنی توبه بازگشت از اعمال سابقه است اگر جبران اعمال سابقه بشود ممکن است اطمینانی پیدا شود والا اگر بنده قبول کنم ملت شکست اطمینان پیدا کنند.

آقای قاسم حسین - مقصود بنده این بود که فعلا قانون خواننده شود حالا که قرار بر مذاکره شد بنده عرض می نمایم که ما فقط یک حرف داریم و آن این است که نقض قانون شده و آنکس که این قانون را صحت گذاشته باید کاری کند که جبران شود بطوریکه مجلس قبول کنند و اینکه شهر منظم نیست و مردم را هارت میکنند از جزئیات است باید با وزارت داخله و سایر وزرا گفتگو شود امانت قانون عمده است و باید جبران وتلافی آن بشود و اگر هم بخواهیم بشماریم آن چیزهایی که خلاف قانون شده خیلی است.

بهر العلوم کرمانی - این مجلس مقدس که مرکز است از هیئت وکلا در حقیقت خیلی مردمان بیچاره مظلوم میباشد ولی موکلینشان از جا های دور دست مثل کرمان و بلوچستان و سایر نقاط ایران

تنگرافات کرده که با تمام قوی در حفظ این اساس مقدس همه حاضریم در این صورت چرا باید در پایتخت اینطور هرج و مرج و ناامنی باشد که روز روشن مسلمانان را بکشند و غارت کنند این عده که آنجا جمع شده بنص صریح مجارند و رفع محارب لازم است چرا اینها را دفع و رفع نمیکنند تا امنیت حاصل شود.

آقای قاسم حسین تقی زاده - این مذاکرات که میشود فعلا لازم نیست برای اینکه در این مجلس نمی شود نتیجه گرفت و نتیجه در مجلس مخصوص گرفته و بهمه اطلاع داده میشود و حال همه متفق القول هستند که باید اطمینان کامل گرفت پس دیگر این مذاکرات لزومی ندارد.

نایب رئیس - عقیده بنده هم همین است همانطور که در کمیسیون با وزراء گفتگو شد و بمجلس اطلاع داده شد کفایت است حالا باید منتظر نتیجه بود

(مجلس ختم شد)

مذاکرات روز یکشنبه ۱۶ دی قعه دارالشورای ملی

رئیس - البته همه کس میدانند که در این چند روزه مجلس با دولت مشغول اصلاحات لازمه بوده و شروطی که قرار شده بود تمام پذیرفته اند و برای اطمینان طرفین قرآن مهور شده و تفصیلی که در او نوشته شده است قرائت می شود همه بدانند و اطمینان حاصل نمایند که انشاء الله تعالی از حالا بیه از این اتفاقات ناگوار دیگر واقع نخواهد شد (در این موقع هیئت وزرای جدید با کلام الله مجید که اعلیحضرت مهر کرده بود بمجلس رسمی آمده شروع شد بخواندن صورت قسم نامه از طرف مجلس و از طرف اعلیحضرت)

صورت قسم نامه اعلیحضرت همایونی چون بواسطه انقلاباتیکه این چند روزه در طهران و سایر ولایات ایران واقع شده برای ملت سوء ظنی حاصل شده بود که خدای نخواست ما در مقام نقض عهد و مخالفت از قانون اساسی هستیم لهذا برای رفع این سوء ظن و اطمینان خاطر عموم ملت باین کلام الله مجید قسم یاد میکنیم که اساس مشروطیت و قوانین اساسی را کلیه در کمال مواظبت حمایت و رعایت کرده و اجرای آنها بجه بوجوه غفلت نکنیم و هر کس بر خلاف مشروطیت رفتار کرد مجازات سخت بدهیم و هر گاه نقض عهد و مخالفت از ما بروز کنند در نزد صاحب قرآن مجید مطابق عهد و شروط و قسمی که از وکلای ملت گرفته ایم مشغول خواهیم بود ایله ۱۷ ذوالقعه ۱۳۲۵

قسم نامه وکلای ملت

بسم الله الرحمن الرحیم

در این موقع که بندگان اعلیحضرت اقدس شاهنشاهی محمدعلی شاه قاجار خلد الله ملکه بواسطه بروز انقلابات برای دفع سوء ظن عموم ملت بکلام الله مجید قسم یاد فرموده اند که حافظ و حامی قوانین اساسی مشروطیت باشند ما وکلای ملت امضاء کنندگان ذیل نیز باین کلام الله مجید قسم یاد میکنیم مادامیکه قوانین اساسی و حدود مشروطیت

راه حضرت اقدس سماپونی حامی و مجری و نگهبان باشند چه چوچه من الوجوه خانات اساس سلطنت ایشان نکنیم و حدود و حقوق پادشاه متبوع عادل خودمان را موافق قانون اساسی محفوظ و محترم بدانیم و هر گاه مخالفت این عهد و قسم را بکنیم نزد خدا و رسول مسئول باشیم.

۱۷ ذوالقعدة

رئیس - جناب نظام السلطنة - به استدریس -
الوزرائی و وزیر مالیه معرفی میشون و رفقای وزیر
را معرفی می نمایند.

رئیس الوزراء - جناب آصف الدوله
وزیر داخله.

شاهزاده ظفر السلطنة وزیر جنگ
قائم مقام وزیر تجارت
مفیر الدوله وزیر امور خارجه
صنیع الدوله وزیر علوم و فواید عامه
مخیر السلطنة وزیر عدلیه

از طرف وکلا و عموم ناظرین تبریک گفته شد.

حاجی محمد اسمعیل آقا - عموم ملت که در این چند روزه زحمت کشیده اند و کمال تشکر را از زحمات آنها داریم خوب است اجازه داده شود بروند با کمال اطمینان فردا دکان و بازار را باز کرده مشغول کسب و کار خود باشند.

صدیق حضرت - ملت استدعا میکنند آن شروطی که کشیده خوانده شود (در این موقع شروطی یکی گفته شد)

اول تجیبه سعد الدوله
دوم مجازات اشراکه شرارت کرده اند.
سوم همین قسم و تهدید که شده.
چهارم استقرار دویست نفر سرباز برای مجلس که در تحت حکم مجلس باشد.
پنجم اینکه تمام ادارات قشون از فراق خانه و کشیک خانه و غیره در تحت ریاست وزارت جنگ باشد.

ششم امیر بهادر جنگ فقط در امورات شلیک خانه مداخله داشته باشد و سوارهایش باید در تحت مهر و ادارات وزارت جنگ باشند و هشت دیگر نداشته باشد.

آقامیرزا سیدعلینقی - خوب است لشکراف از طرف مجلس و وزارت داخله بولایات بشود که آسوده شوند.

وزیر عدلیه - لازم است يك عرض بکنم و آن اینست که این گفته که شده از سوره تدبیر بعضی جهال بوده و بدون جهت پای دولت را داخل کردند لذا سوره ظنی برای ملت رخ داد که شاید از طرف دولت باشد و بطوریکه باید ملت هم حفظ حقوق خود را کردند و ایستادگی نمودند و بندهم بجهت نگر دیگری واسطه در کار بودیم باندازه که قوه داشتیم خدمت کردیم ولی ملت از بعضی رحل کسبوه ظن حاصل کرده است گمان من این است که اکثر کمال مرهمی راه افشته و ناصح مشفق بوده اند **تقصیه نلیخته و نمازند**

آقا سید عبدالقادر مجتهد - باید زحمت این وزراء را که در این ایام خیلی زحمت کشیدند خصوصاً جناب ممبر السلطنة که بیشتر واسطه در این کار بودند و همچنین جناب قائم مقام و جناب وزیر مالیه رئیس الوزراء که الحق خیلی آدم بیفته دانا و کافی هستند و جناب وزیر داخله که از روزی که داخل کار شده اند جز خیر خواهی از ایشان دیده نشده بدانیم و از تمام متشکر باشیم و در حقیقت کابینه باین صعبی دیده نشده ولی عرض میکنم که شمارا بشما نگذارید که چند نفر مردمان هواپرست دور سلطان را بگیرند و اسباب زحمت و خسارت برای رعیت بیچاره فراهم کنند آخر سلطان رعیت میخواهد رعیت سلطان میخواهد امید داریم که بعد از احسن تدبیر این وزراء کمال اتحاد و اتفاق بین دولت و ملت پیدا شود و سلطان رفت خود را متوجه و عطف بجانب رعایای خود بنماید و دیگر اینگونه اتفاقات سو درخ ندهد.

رئیس - سایر لژها را نفرمودید خصوصاً صنیع الدوله که معلوم است خیلی زحمت برای مجلس و ملت کشیده اند همین طور شاهزاده وزیر جنگ که سالها است با کمال میل و درستی بدولت و ملت خدمت میکنند و واسطه در کار بودند و همچنین جناب مشیر الدوله که حسن کفایتشان معلوم است.

آقا سید حسن تقی زاده - ما در این دقیقه وامشب تشکر میکنیم از اینکه پرده را که در روز یکشنبه قبل بالا رفته بود حالا از آن مرتبه پائین میاید و در واقع يك پرده وحشتناک تاریخی بود و کمال امیدواری را از ملت نجیب عزیز خود داشته و داریم روزیکه اکثر و کلادر کسبیهونها حاضر بودند يك مرتبه صدای شلیک بلند شد در صورتیکه هیچ اسلحه و اشخاص در اینجا حاضر نبود و درها از این حرکات وحشیانه بسته شد الحمدالله که دیدیم باین حال ملت با کمال جدوجهد در حفظ حقوق خود حاضر شد و نگذاشت که حقوق خدا داد آنها باین حرکات از بین برود اما حالا داغ میکنیم آن پرده را باین قوه که ملت نه دو بی تمام اهل عالم معلوم داشت که ملت ایران از ملل متعده است و مایه چیزی را که پیشتر فرموده بود فراموش کرده بودیم و آن قوه جماعت است که فرموده یدالله مع الجماعه و الحمد لله دیدیم که اتفاق ملت تزلزل بشمام عالم انداخت و حالا بملت یادآوری می نمایم که تا یک سال قبل فردا فرد چنین قوت و قدرت نداشتند و گرفتار ظلم و استبداد بودند لیکن از آنوقت که دست بدست هم دادند و اتفاق کردند حقوق خود را گرفتند و امید داریم که این اتفاق و اتحاد ناظر و حضرت حجة العالیین فرجه باقی بماند.

حاجی میرزا آقا مجاهد - الحمدالله الذی هدانا لهذا و ما كنا لنهتدی لولا ان هدانا الله امروز مفتخریم که رسیدیم بقامی که در پیش مانع بودند ما را از رسیدن بآن و من نصیحت میکنم شما وزرا را که کابینه دولت هستید از اینکه بسنجید قوه خود را برای کارهای خود مشلا شخصی که قوه بر دشمن پنج من چپو را دارد

بر داشتن پنجاه من برای او غیر ممکن است و عرض میکنم که نگاه کنید يك طرف مجلس که هیچ اسلام نشسته اند و منظوره نظر و قوه دوست کرورد ملت اسلامند و نگاه میکنم طرف دیگر مجلس نماینده جوانان ملت ایستاده اند همه امیر زاده و شاهزاده و اعیان و اشراف حاضرند که خونهای صاف خود را در حفظ این اساس مقدس بریزند پس باید با این دو قوه و قدرت ملاحظه سکود و موازنه نمود و اسباب سعادت این ملت را فراهم آورد و این ملت میگویند که باید قانون اسلامی که سالها معطل بود و مجری نمیشد حالا مجری شود چیز دیگری نمیخواهند پس شما وزرا نگاه کنید باین قوه ملت و ببینید که می توانید سعادت این ملت را فراهم کنید قبول کنید کارهای خود را و آنچه لازمه سعی و کوشش در خدمت نمودن بدولت و ملت است بنمائید.

آقای حاج امام جمعه - همان طوریکه آقای تقی زاده از ملت اظهار امتنان کردند منم می خواهم که از ایشان تشکر کنم و یک چیزی از این ملت نجیب دیدم که کمال بشاشت را از آن داشتیم و دارم و آن این است که هم روزه فریب ده هزار جمعیت یا کمتر یا بیشتر در اینجا حاضر بودند و غالباً از خارجه میدیدیم که بشما شامی آمدند با این وصف این جمعیت يك سلی یکی نفر نژودند و با تمام مردم با کمال نجابت و مرافقت رفتار کردند و الحق جا دارد که بگوئیم ملت ایران خیلی متعده و نجیب و قابل همه قسم سعادت هستند.

صدیق حضرت - در کسبیهون فوق العاده که در این چند روزه تشکیل یافته بود مذاکره شد که مدالی برای این جوانان که با اسلحه حاضر شدند و شب و روز در اینجا زحمت کشیدند ترتیب دهند و معض افتخار و امتیاز بایشان داده شود خوب است زودتر قراری در اینکار بگذارند **رئیس** - بسیار خوب لازم است.

حاجی میرزا آقا - قرار شد يك مجلس در دربار با حضور حجج اسلام و وکلا و سفرا منعقد شود روز آنرا معین بفرمائید. (گفتند پس فردا معین شود)

رئیس - مشیر الدوله میگویند اگر پنجشنبه معین شود اسباب فراهم تر است (گفتند اسبابی لازم ندارد عاقبت قرار در پس فردا روز سه شنبه شد)

(مجلس ختم شد)
مذاکرات روز سه شنبه ۱۸ شهر دی القعدة الحرام دار الشورای ملی
تمام اعضاء و اجزای مجلس که مرکب از آقایان حجین آیتین و سایر علمای اهل علم و جناب رئیس و کلای محترم با کارگزاران کسبیهونها بودند حاضر و با کمال متانت مردم را پراکنده و مطمئناً همه را بر رفتن منزل خود و بلز نمودن و نگاه کردن امروز تجریس فرمودند غالباً نظارت نمودند